

101023 - Güzel Ahlak Edinmek

Soru

Nasıl Güzel Ahlakı Edinebilirim?

Detaylı cevap

Birincisi:

Güzel ahlak tüm Resullerin önderi olan Muhammed'in (s.a.v) sıfatı ve sıddıkların en üstün amellerinin başında gelmektedir. Hakikatte ise dinin yarısı, müttakilerin yorgunluklarının meyvesi ve bu abidlerin sporudur. Kötü ahlak ise öldürücü bir zehir ve rezilliktir.

Nebi (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Şüphe yok ki ben, güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim" (Buhari Ebebül Müfred 273, Elbani Silsiletul Sahiha 45)

Ebu Hureyre'nin rivayetinde Resulullah'a insanları en fazla cennete koyan amelin hangisi olduğu sorulduğunda "Allah'tan sakınmak ve güzel ahlak" diye cevap verdiği nakledilmiştir. 'Tirmizi (2004) Bu hadis için garip sahihtir demiştir. Elbani ise hadis için sahihtir demiştir.

Bundan dolayı kalbin hastalıklarına çare bulmak ve güzel ahlakı kazanmak için çabalamak Müslüman için en önemli vaciplerdendir. Çünkü ihmal edildiği zaman hastalıkların kendisine sirayet etmediği hiçbir kalp yoktur. Aynı şekilde ihmal edildiği zaman dünya ve ahiretin kaybına sebep olan kötü ahlaka etmeyen bir nefis yoktur.

İşte bu tür bir hastalığın sebeplerini bilmek ziyadesiyle titiz olmayı ardından tedavi olup bu hastalığı atmak için kolları sıvamayı gerektirmektedir ki felaha ve kurtuluşa ulaşılabilin. Allah (azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "Nefsini tezkiye eden, muhakkak ki kurtuluşa ermiştir." (Şems/9)

En güzel ahlaka sahip olan Resulümüz dahi sürekli güzel ahlaka sahip olmak için dua etmekteydi. Resulullah'tan rivayet edilen bir hadiste kendisi şöyle buyurmaktadır: "Ey

rabbim yaratılışım güzel yaptığın gibi, ahlakımı da güzel yap!" İbn Hibban (3/239), Elbani sahihtir demiştir, İrva-ul Galil (75)

İkincisi:

Şayet kul nefsinin eksikliklerini bilirse tedavi etmesi de kolay olur. Ancak insanların çoğu nefislerinin eksikliklerini bilmekten gafil ve uzaktır. Bununla beraber birçok insan kardeşinin yapmış olduğu en ufak hatayı görüp büyütürken, kendisinin yapmış kocaman hatayı görmezlikten gelmektedir. Ancak herkim kendi nefsindeki hataları bilmek istiyorsa onun için dört yol mevcuttur:

1-Kişisel hastalıklar ile alakalı hikmet ve ilim sahibi olan bir hoca ile oturması. Dolayısıyla kötü ve gizli huyların farkına varır, gerekli ilmi ve yönlendirmeleri birlikte alır.

2-Kendisini kişisel ve nefsi hastalıklara karşı uyaracak sadık ve dini hususunda tutucu bir arkadaş edinmek. Muhakkak ki seleften akıllı ve zeki kimseler bu yola başvurmuşlardır. Örneğin Ömer (r.anh) şöyle demiştir: "Ayıplarımı bana söyleyip hediye eden dosta Allah merhamet etsin."

3-Düşmanlarının dillerinden kendi kusurlarından faydalanmak, insanın kendisini daha iyi tanımasına neden olur; çünkü sert gözler, eksiklikleri ortaya çıkarır. İnsanın çekişmeli olduğu hasmından faydalanması, kendisini öven ve kusurlarını gizleyen yalakalardan daha fazla kusurlarını hatırlamasına vesile olabilir.

4-İnsanlarla karışarak hatalarını görme imkanı oluşmaktadır. Çünkü insan, ne kadar çok insanlarla beraber olur ve onların kötü ahlak ve durumlarına şahit olursa bunları kendi nefesine mâl edip bunlardan kaçınması ve uzaklaşması kolay olur. Çünkü Mümin müminin aynasıdır. Başkasında görmüş olduğu eksiklikle kendi nefsinin hesaba çekip uzaklaşır. İsa (aleyhi selam)'a seni edeplendiren kimdir? Diye sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: Beni, kimse terbiye etmedi. Bilakis cahilin o kötü cehaletini gördüm ve bundan uzak durdum.

Üçüncüsü:

Muhakkak ki ahlak kulun gizli durumunun dışı yansımasıdır. Nasıl ki güzel bir yüz burun, ağız ve yanaklar olmaksızın sadece iki güzel gözle kamil ve tam değilse, aynı şekilde güzel ahlakta şu dört rükün yerine gelmeksizin kamil ve tam olmamaktadır. Şayet şu dört rükün yerine gelirse güzel ahlak tam ve kamil olmaktadır. Bu rükünler şu şekildedir: İlim gücü, öfke gücü, şehvet gücü ve bu üç gücü kontrol eden adalet gücü.

İlmi gücünden kasıt ameller ve sözler arasında, fikirler ve düşünceler arasında, güzel ve çirkin arasında, doğruyu ve yanlışını idrak etmeye yardımcı olacak ilmi potansiyele sahip olmaktır. Şayet bu kuvvet ıslah olur ve düzelirse kendisinden hikmet meyveleri hasıl olur. Hikmet ise güzel ahlakın başıdır.

Öfke gücünden maksat ise uygun yer ve mekanda öfke kontrolünde bulunmaktır.

Şehvet gücünden maksat ise hikmet çerçevesinde yani aklın ve naklin kendisi çevrelemiş olduğu dairede harekette bulunmaktır.

Adalet gücünden maksat ise şehveti ve öfkeyi akıl ve nakil çerçevesinde kontrol etmektir.

Aklın misali nasihatçi ve yol gösteren kimse gibi olmasıdır. Adalet gücü ise kudrettir. misali ise aklın işaret etmiş olduğu yere götüren güçtür. Öfke ise kendisine işaret edileni gerçekleştiren güçtür.

Herkim de zikredilen bu dört özelliği kendisinde toplar ise güzel ahlakı kendisinde toplamış ve kemale erdirmiş demektir.

Bunu ise, Nebi (s.a.v)'den başka bir kimse kendisinde toplamamıştır. Onun dışında olan insanlar ise kendilerinde olan değerler ölçüsünde bu makama ya yakınlaşmıştır ya da ondan uzaklaşmıştır. Bu nedenle herkim bu hasletleri toplayıp Resulullah'a yakınlaşmışsa, o derecede Allah'a yaklaşmıştır.

Dördüncüsü:

Söz konusu denge ise iki şekilde gerçekleşir:

1. Bunlardan biri: Allah'tan bahşedilen kerem ve doğuştan gelen mükemmellik,

2. Bu ahlâkın mücadele ve çabalamayla kazanılması. Yani kul, ahlâkın gerektirdiği fiilleri yapmaya kendini zorlamasıyla elde edebilir.

Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "İlim öğrenerek, yumuşak huylu olmak ise halim olmada çaba göstererek olur. Kim hayır için çabalarsa ona verilir, kim de şerden uzaklaşırsa, ondan uzaklaştırılır." Hatip el Bağdadi ve Ebu'd-Derda'dan gelen rivayeti nakletmiştir ve Elbani tarafından hasen olarak değerlendirilmiştir.

Örneğin cömertlik sıfatını kazanmak isteyen kimse, cömertlik vasfına ileten sebeplere sarılması gerekir. Bu da infak ederek oluşur. Kul mal infak ede ede sonunda bu fiil kendisinde bir meleke haline gelerek cömertlik vasfını kazanır.

"Kendisine alçakgönüllülük vasfını kazandırmak isteyen ve kibir kendisini ele geçirmiş olan kimse için yol, uzun bir süre alçakgönüllülerin davranışlarını devamlı olarak takip etmektir. Bu süreçte kendini zorlayarak çaba gösterir ve sonunda bu özellik kendisine has bir hal alır ve ona kolay gelir. Tüm dini erdemler bu yöntemle elde edilir. Dinî erdemler ancak kişi, tüm iyi alışkanlıkları benimser, kötü davranışları terk eder ve güzel davranışları özleyen ve onlardan zevk alan kişilerin alışkanlıklarını benimserse kalıcı olur."

"Yazma konusunda ustalaşmak isteyen bir kişi için, yazma becerisi doğal olarak ona kazandırılan bir özellik olmalıdır. Bu kişi, uzun bir süre boyunca deneyimli yazarların uyguladığı teknikleri özenle taklit etmeli ve güzel yazıyı öğrenmeye çaba göstermelidir. Bu süreçte, yazma becerisi onun için doğal bir hal alana kadar bu uygulamaya devam etmelidir.

Benzer şekilde, kendini fıkıh ilmi alanında yetkinleştirmek isteyen bir kişi için, bu özellik ancak uzun süreli ve sürekli olarak fıkıh ilim adamlarının davranışlarını örnek alarak, fıkıh ilmini tekrarlanmasıyla elde edilebilir. Bu şekilde, kişinin kalbinde bilgelik özelliği yerleşir ve fıkıh alanında alim olur.

Aynı şekilde, cömert, iffetli, sabırlı ve alçakgönüllü olmak isteyen biri için, bu özellikleri kazanması için uzun bir süre boyunca bu niteliklere sahip olanları özenle dikkat etmeli ve

onları taklit etmelidir. Ancak bu şekilde bu özellikler doğal bir hal alır ve kişi için bir alışkanlık haline gelir. Zikrettiklerimizin dışında başka bir çözüm yoktur."

"Ruh terbiyesi ve gelişimi için çaba gösteren bir kişi, bu yüksek seviyeye bir gece boyunca ibadetle ulaşamaz, aynı şekilde bir gün boyunca isyanla da ondan mahrum kalmaz. Ancak bir gün boyunca yapılan bir aksaklık, kişiyi benzer bir duruma sürükleyebilir. Sonrasında ise yavaş yavaş düzensizlikler artar ve kişi tembellik duygusuna kapılır."

Beşincisi:

"Ruhun temizlenmesi ve kötü ahlakların silinmesiyle güzel erdemlerin getirilmesi, bedenin hastalıklarından arındırılması ve sağlığın kazanılmasıyla benzerdir. Bedenin asıl durumunun doğal ve dengeli olduğu gibi, ruh da doğal olarak sağlam bir temele sahiptir. Ancak kötü alışkanlıklar, öğrenme ve eğitim yoluyla edinilir.

Bedenin doğumunda tam olarak olgunlaşmadığı, ancak beslenme ve eğitimle güçlenerek büyüdüğü gibi, ruh da eksik olarak yaratılır ve ahlak eğitimi, kültürel gelişim ve bilgi ile tamamlanır. Nitekim her doğan çocuk İslam ve fitrat üzerine doğar ancak Babası ve annesi onu Yahudileştirir, Hristiyanlaştırır veya mecusileştirir.

Bedenin sağlıklı olması durumunda doktorun sağlık için koruyucu önlemler alması gerektiği gibi, ruhun da temiz ve olgun olması durumunda bu durumu korumak ve güçlendirmek için çaba harcanmalıdır. Ayrıca, nasıl ki vücutta hastalık olduğunda doktor gerekli tedaviyi yapıyorsa aynı şekilde ruhta ve ahlakta olumsuzluk varsa bunlar düzeltilir ve islah edilir.

Nasıl ki beden hastalığının nedeni olan ters bir hususla tedavi edilmesi gerektiği gibi, ruhun da kötü alışkanlıklarının tedavisi, bu alışkanlıkların tersiyle mümkündür. Cehalet hastalığı eğitimle tedavi edilir, cimrilik cömertlikle, kibir alçakgönüllülükle ve açgözlülük isteklerin dizginlenmesiyle tedavi edilir.

Bedenin hastalıklarının tedavisi için acı ilaçların ve arzuların bastırılması için sabır gerektiği gibi, kalp hastalıklarının tedavisi için de mücadele etmek ve sabretmek gerekir. Çünkü

bedenin hastalıkları ölümle sona ererken, kalp hastalıkları -Allah'a sığınırız- ölümden sonra bile devam eder."

"Bu örnekler, kalplerin tedavi edilme yollarını tanımlar ve genel olarak, nefsin arzuladığı ve eğilim gösterdiği her şeye karşı zıt bir yol izlemenin gerekliliğine dikkat çeker. Allah, bunu hepsini bir cümlede kutsal kitabında şöyle özetlemiştir: "Kim de, Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefisini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun sığınağıdır. (Nazi'at/40-41)

Son olarak: Mücadelede önemli olan asıl unsur, kararlılıkla bağlılık göstermektir. Bir arzuyu terk etme konusunda karar aldığında, kişi sabretmeli ve devam etmelidir. Çünkü bir kişi azimliği terk etme konusunda alıştırsa nefis bozulur. bilakis kararlılığını bozan bir davranış sergilerse, kendisini bu davranışın bir cezası ile cezalandırmalıdır. Eğer kişi, nefsi ceza ile korkutmazsa, arzuya karşı direnemeyip kişinin kararlılığı tamamen bozulur.

Bu konular, Gazali'nin "İhya-u Ulumud Din" adlı kitabından (3/62-98) özetlenmiştir."

En iyisini Allah bilir.